

производителният кредит се счита за благодатен и за това той се ползува с приоритетът пред консомативния кредит.

Други, свързани с същността на кредита, въпроси, на които при организования кредит е дадено едно удовлетворително разрешение, сж: 1. въпросът за големината на лихвата ($\%$) и 2. за сроковете на погашение на капиталната сума.

Величината ($\%$) на лихвата се намърва въ прѣка зависимост прѣди всичко отъ размѣра ($\%$) на прѣдприемаческия доходъ: никое прѣдприятие не ще се съгласи да плаща напр. 15% лихва, когато неговиятъ доходъ не прѣвишава, да кажемъ, 12% . Въ моменти на криза, обаче, когато маса прѣдприятия спиратъ или пъкъ сж подложени на опасни крушения, заемниятъ $\%$ може да се подигне, като изключение (за смѣтки на минали и бѣдащи печалби), по-високо отъ прѣдприемаческия доходъ; мине ли обаче опасността — заемниятъ $\%$ заема съответно мѣсто подъ равнището на срѣдната печалба.

По-нататъкъ върху величината на заемниятъ $\%$ указватъ влияние обстоятелствата: 1. на каква стадия отъ економическо развитие се намърва дадена страна и каква е организацията на кредита въ нея, 2. какво е равновѣсието въ дадено врѣме между прѣдлагането и търсенето на капитали, 3. какво довѣрие вдѣхва заемопримателя, 4. какъ се гарантира заемътъ и пр.

Доказано е, че съ течение на врѣмето (исторически) едновременно съ съвършенствуване на техниката при производството и натрупване на богатствата, заемниятъ $\%$ пада (той е спадналъ дори до 3% въ държавитѣ съ развита индустрия), като резултатъ отъ понижение равнището, въ $\%$, на прѣдприемаческия доходъ. Послѣдното понижение пъкъ (на прѣдприемаческия доходъ) има основание въ нееднаквиятъ съставъ, въ смисълъ на постоянненъ и промѣнливъ, на капиталитѣ въ прѣдприятията въ едно по-ранно врѣме, т. е. при занаятчийско-стопанската форма на производство, и днесъ, т. е. при капиталистическата система на производство, resp. въ една нова държава и друга стара, въ една земледѣлска страна и друга индустриална, въ едно дребно прѣдприятие и друго едро: до като въ единиятъ случай отношението между постоянния и промѣнливия капиталъ се изразява, да кажемъ, съ 1:1, въ другиятъ случай това отношение е както 5:1, 10:1 и т. н. Дѣто ще рѣче, съ прѣминаване на производството отъ екстензивно въ интензивно, сирѣчь похарчването на огромни суми за технически усъвършенствувания⁹⁾, разходитеъ за персоналъ значително се намаляватъ (мускулната сила на работника се замѣнява съ механическа) или ако тѣзи разходи се увеличаватъ, то не въ сжщата пропорция, както расте увеличението на разходитеъ за машини, инсталации и др. А понеже принадлежната стойностъ, вслѣдствие господството на фабричните закони (за работния день, за женския и дѣтски трудъ и пр.), отъ една страна и съперничеството на производителитѣ, отъ друга, не може да се увеличава въ равна прогресия съ сумитѣ, пласирани за основенъ ка-

сума за постройка на жилище съ цѣлъ да го даде подъ наемъ, то заетата сума, отъ негово гледище, добива формата на капиталъ, тъй като тя му носи доходъ, подобенъ на лихвата отъ заемния париченъ капиталъ. Изобщо при консомативниятъ кредитъ заетата сума извършва само едно движение, $P-C$ (покупка), безъ вториятъ актъ на сдѣлката, $C-P+n$ (продажба съ принадлежна стойностъ), както, при производителния кредитъ.

⁹⁾ За любопитство, нека укажемъ на факта, че само единъ чукъ, чукутъ „Фрицъ“ въ фабриката, на Крупъ, тежи 50,000 кгр. и струва на послѣдната 1.8 мл. марки.